

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Актуальність дослідження визначається продовженням бойових дій в окремих районах Донецької та Луганської областей, потужною інформаційною кампанією спрямованою на особовий склад Збройних Сил України, населення непідконтрольних Україні територій, а також на громадян інших держав.

Методом аналізу наукових праць та публікацій досліджуються психологічні операції, як складова стратегічних комунікацій, визначаються особливості проведення психологічних операцій під час анексії Автономної Республіки Крим та окупації частини Донецької та Луганської областей, наводиться орієнтовний склад підрозділів, які залучені до інформаційно-психологічних операцій на Сході України. Наголошується, що залежно від масштабів проведення й конкретних цілей психологічні операції ведуться на стратегічному, оперативному і тактичному рівнях. З'ясовано, що психологічні операції є невід'ємною частиною політики в умовах гібридної війни і координуються на державному рівні.

Структура підрозділів психологічних операцій противника характеризується тим, що в основному вони є штатним і практично незмінним спеціальним апаратом штабів із конкретними завданнями, які реалізуються через повний спектр каналів комунікацій. Також акцентовано увагу на тому, що підрозділи психологічних операцій мають змінну структуру залежно від покладених на них завдань та обстановки, в якій доведеться виконувати поставлені завдання. Запропоновані пропозиції для підвищення ефективності протидії інформаційно-психологічному впливу.

Ключові слова: стратегічні комунікації, інформаційно-психологічний вплив, інформаційна операція, психологічна операція, сили та засоби психологічних операцій.

Вступ

Серед актуальних воєнних загроз для України поруч з іншими визначено цілеспрямований інформаційний (інформаційно-психологічний) вплив з використанням сучасних інформаційних технологій, спрямований на формування негативного міжнародного іміджу нашої держави, залякування населення, позбавлення його волі до опору, активізація спеціальними службами противника розвідувально-підривної діяльності в Україні з метою дестабілізації внутрішньої соціально-політичної обстановки в Україні [1]

Виходячи із зазначених загроз, гарантування безпеки держави, особистості й суспільства на сьогодні – це комплексне завдання, реалізація якого значною мірою залежить від використання військових, політичних, економічних, інформаційних, психологічних засобів.

Постановка проблеми. Однією з форм протидії інформаційно-психологічному впливу є побудова дієвої системи стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та ЗС України. Український правочин передбачає створення державної системи стратегічних комунікацій. Так, в Концепції стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України (затверджена наказом Міністерства оборони України 22.11.2017 № 612) визначається “Дієвим, адекватним та комплексним

інструментарієм ... виступає система стратегічних комунікацій, яка дає можливість ... організувати ефективну відсіч деструктивним інформаційним кампаніям, які веде агресор”.

В цих умовах існуюча система інформаційно-психологічної протидії нашої держави негативним впливам вимагає врахування можливостей сил та засобів інформаційно-психологічних операцій (ІПСО), завдань які вони вирішують, а особливо на Сході нашої держави. [2]

Суспільно-політична обстановка на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей залишається складною. Незважаючи на розведення сил та засобів, не відновлений контроль над кордоном.

Напруження в гуманітарній та соціальній сферах життя місцевих мешканців викликають окупація окремих районів областей, що триває, постійна напружена деструктивна антиукраїнська діяльність ЗМІ та пропагандистська діяльність громадських організацій різної спрямованості, які контролюються військово-політичним керівництвом РФ, котра продовжує ведення політики направленої на створення умов для проросійського патріотичного виховання місцевого населення.[3]

Це актуалізує проблему дослідження інформаційно-психологічного впливу, як

прихованого так і відкритого, і недооцінка його під час загострення військово-політичного конфлікту може мати критичний характер та викликати фатальні наслідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження інформаційно-психологічного впливу (ІПВ) на свідомість, психіку і поведінку військовослужбовців та населення країни противника в ході збройної боротьби свідчать про те, що ця галузь науки досить тривалий час була закритою, маловідомою для широкої громадськості. Специфіка цієї проблематики полягає також і в тому, що публічне висвітлення цієї діяльності – це лише частина видимого спектра проблеми. Задуми ПсО, технології їх здійснення ще багато років будуть недоступні для широкого загалу.

Між тим, на сьогодні немає повноцінних досліджень з аналізу інформаційно-психологічних операцій в умовах конфлікту на Сході України, а власне психологічної складової – психологічних операцій (ПсО). Така важлива тема потребує більш глибокого дослідження.

Метою статті є розкриття особливостей ведення ПсО, а також складу та завдань підрозділів, що залучаються до їх проведення в умовах гібридної війни.

Виклад основного матеріалу дослідження

У сучасному інформаційному просторі Україна стала об'єктом гібридної війни, яка має всі ознаки організованої спеціальної інформаційно-психологічної операції з боку РФ, метою яких є постійний цілеспрямований ІПВ як на особовий склад Збройних Сил України (ЗС України), так і на населення нашої держави. Головною тенденцією, що впливає на розвиток воєнно-політичної обстановки довкола України, є поширення практики проведення ПсО та дій провокаційного характеру для створення конфліктних ситуацій.[1]

Слід визнати, що інформаційну та психологічну боротьбу люди ведуть здавна, але раніше вона не мала такого масштабного характеру, як сьогодні, і взагалі, про неї намагались не говорити, ніколи та ніде не афішувати. Вона була, головним чином, результатом ініціативи видатних полководців, а також відповідних органів і структур. Більше того, документи про конкретні особливості її проведення зберігають в таємниці. Відомо тільки, що фахівці психологічної війни акумулювали у своїй практиці всі скільки-небудь ефективні способи впливу на людські емоції й свідомість.

Аналіз ведення психологічних операцій [5,6] проти України показує, що використовуються всі сили та засоби проти своїх противників. Перед усім – це такий вплив на індивіда інформаційно-психологічними або іншими засобами, який викликає трансформацію психіки, зміну поглядів, думок, відносин, ціннісних орієнтацій, мотивів, стереотипів особистості з метою вплинути на її

діяльність і поведінку. Кінцевою його метою є досягнення певної реакції, поведінки (дії або бездіяльності) особистості, яка відповідає цілям психологічного впливу. Розрахунок робиться на те, що психіка людини найбільш уразлива, впливаючи на неї, можна особистий страх перетворити в масове боягузтво, сумніви – у недовіру, роздратування – у лють.

Отже, психологічний вплив (ПсВ) це прямий або опосередкований вплив на свідомість, підсвідомість та психіку цільової аудиторії з метою стимулювання певних змін в її поведінці. [4] Успішно вирішувати це завдання вдається завдяки оптимальній комбінації всіх форм і способів протиборства, включаючи до них й психологічну операцію.

Основна ціль ПсО полягає в зміні поведінки осіб, що приймають рішення, або цільової аудиторії противника. Це припускає, крім іншого, сформувати в нього переконання в безглуздість подальшого опору, позбавити віри у свій успіх, тобто змінити його ставлення до ситуації.

Як показало дослідження ПсО, фахівці розглядають її як активні дії ворогуючих сторін в інформаційно-психологічній сфері. Ведеться в мирний і воєнний час. Містить комплекс заходів, спрямованих на зміну поведінкових і емоційних установок певних груп людей і окремих осіб з тих або інших питань у бажаному напрямку. У збройних силах ці заходи здійснюються з метою підриву морально-психологічного стану військ і населення противника, захисту від ІПВ з його боку [7].

Керівними документами ПсО визначається як сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем і часом психологічних акцій, психологічних дій та інших дій суб'єктів ПсО, які проводяться за єдиним замислом і планом для здійснення впливу на емоційний стан, мотивацію, раціональне мислення визначених цільових аудиторій та зміни моделей їх поведінки у спосіб, що сприятиме досягненню політичних і військових цілей. [4] ПсО – головний елемент змісту психологічної боротьби. Її проведення передбачає використання складної сукупності погоджених, скоординованих і взаємозалежних за цілями, завданнями, місцем й часом, об'єктами і процедурами видів, форм, способів і прийомів ПсВ. Її основними формами є друкована й усна пропаганда, пропаганда за допомогою теле-, радіо- і відео- засобів. До безпосередніх заходів ПсВ можуть залучатися психологи, психофізіологи, лікарі-психіатри, журналісти, артисти, військовополонені [8].

ПсО організується й ведеться на основі відповідних рішень командувачів (начальників) і розпоряджень штабів. У збройних силах існують спеціальні органи й підрозділи для вирішення цих завдань. В структурі збройних сил РФ ці завдання покладаються на сили спеціальних операцій та війська інформаційних операцій (рис 1)

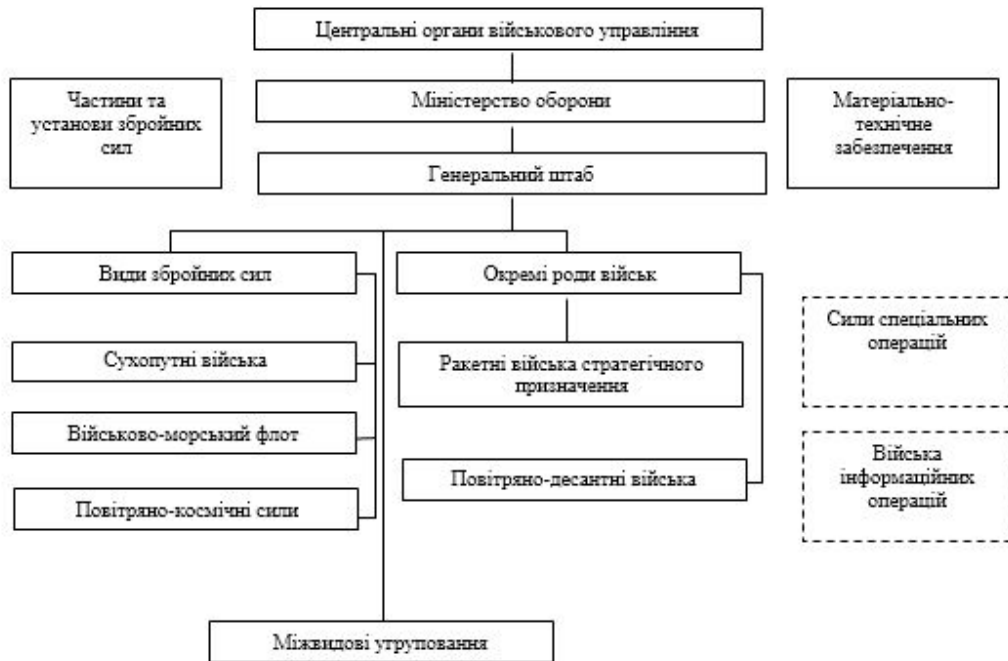

Рис 1. Місце спеціальних органів ПсО в структурі збройних сил РФ.

Залежно від масштабів проведення й конкретних цілей ПсО ведеться на стратегічному, оперативному і тактичному рівнях. Отже, розглянемо класифікацію ПсО.

Стратегічна ПсО – це комплекс різнобічного психологічного впливу на війська і населення як своєї, так і чужої (ворожої) країни з метою формування у них системи певних поглядів і ціннісних орієнтирів, які спрямовані на зміцнення (у своїх військах і населення) або руйнування (у військах і населення противника) морально-психологічного стереотипу, що сприяє у першому випадку формуванню морально-психологічної стійкості, надійності і в цілому високого рівня морально-психологічного стану, а в другому – його пониження. Стратегічні ПсО плануються і розробляються на рівні керівництва збройних сил та спеціальних державних органів. загальні принципові настанови, завдання і цілі, які формує керівництво збройних сил, складають концептуальні схеми стратегічних ПсО, де закладаються довготривалі цілі та способи їх досягнення, сили і засоби, визначаються етапи і проміжні цілі, методи визначення ефективності психологічного впливу на перших етапах з метою його корекції і т.ін.

Оперативні ПсО здійснюються на свої війська і на війська противника. Оперативна ПсО на особовий склад угруповань військ, які протистоять нашим військам, спрямована на підрив у них віри в можливість виконання поставлених бойових завдань, злам волі до опору, скосування ініціативи, зниження готовності і здатності мобілізувати свої духовні і фізичні сили в ході бойових дій та зробити спроби до збереження власного життя домінуючим мотивом в поведінці, а також орієнтувати військовослужбовців на навмисне

ухилення від участі в бойових діях, відмову від продовження подальшого опору, здачу в полон тощо. Оперативні ПсО на свої війська – це комплекс різнобічного впливу на свідомість військовослужбовців з метою формування у них міцного і стійкого морально-психологічного стереотипу, який забезпечує здоровий морально-психологічний стан, високу бойову активність та готовність виконувати будь-які поставлені командуванням завдання.

Тактичні ПсО на свої війська та війська противника здійснюються з метою вирішення ситуативних морально-психологічних завдань, які виникли в ході оборонних, наступальних або контрнаступальних дій в смузі дій тактичного з'єднання, або на окремій ділянці дій об'єднання військ (сил). Тактичні ПсО на війська противника здійснюються з метою викликати негативні ситуативні психічні стани окремих військовослужбовців і груп, створити нездоровий психоз, паралізувати психіку в період конкретних бойових дій, забезпечити низьку ефективність застосування зброї та бойової техніки. Тактичні ПсО на свої війська мають за мету підготовку особового складу до виконання конкретних завдань військової діяльності в мирний і воєнний час, ліквідацію будь-якого негативного соціально-психологічного явища чи процесу, формування певних психологічних настанов.

Відповідно до спрямованості психологічні операції можуть бути проти цивільного населення, проти військ противника, проти командування противника, консолідуючі психологічні операції, а також сприяти опозиції та дисидентським рухам, здійсненню культурної експансії та диверсії. [9]

Аналіз досвіду інформаційно-психологічних операцій РФ свідчить, що ПсО стали невід'ємною

частиною її політики і координується на державному рівні. У цьому сенсі вона не тільки випередила розвинені європейські країни, а й стала суперничати в питаннях інформаційно-психологічного впливу зі США та Китаєм. Ця робота набула нових особливостей:

цілеспрямована координація діяльності засобів масової інформації і відповідних структур військового відомства РФ, а саме: тісна взаємодія сил спеціального призначення і військ для проведення психологічних операцій;

комплексний інформаційно-психологічний вплив на своє населення, населення східних регіонів, в цілому України, світову громадськість.

визнання легітимності незаконно утворених ДНР та ЛНР їх політичної системи та символічних атрибутів, спільної ідентичності їхніх громадян (“русского мира”);

Так, проведення воєнно-політичним керівництвом РФ незаконної анексії Крима супроводжувалось діями, які мали всі ознаки підготовленої та продуманої за цілями, заходами та наслідками ПсО, скерованої в першу чергу на російську аудиторію, а вже потім – на українську та західну [5, 6, 9].

Об’єктами психологічного впливу були визначені:

аудиторія об’єкта нападу – Україна (для формування у населення думки про справедливість рішень РФ і планів російського керівництва);

внутрішня аудиторія РФ та аудиторії підтримуючих її держав (для демонстрації впевненості дій російського керівництва і формування у населення думки щодо підтримки дій Кремля);

зовнішня аудиторія (для створення інформаційних умов позитивного сприйняття політики РФ).

Ключовими завданнями цієї операції було:

деморалізація населення України, поширення панічних настроїв та протестних рухів;

деморалізація особового складу збройних сил та силових відомств, підрив довіри до свого воєнно-політичного керівництва, а також спонукання їх до державної зради й переходу на бік супротивної сторони;

формування у громадян РФ та України викривленого “медіабачення” подій, що відбуваються, а не їх дійсних причин та наслідків;

створення вигляду масової підтримки дій РФ з боку населення Південно-Східних регіонів України;

психологічна підтримка українських прихильників радикального зближення регіонів Сходу й Півдня України з РФ.

Зазначені завдання реалізувались через майже повний спектр каналів комунікацій, до яких передусім слід віднести: традиційні ЗМІ; електронні ЗМІ (телебачення); інтернет ЗМІ; соціальні мережі. При цьому використовувалися усі методи інформаційно-психологічної боротьби

– від розміщення тенденційною інформації та напівправди до неприхованої неправди (“фейку”). Відповідно до мети та умов проведення конкретної ПсО можуть визначатися й інші завдання психологічного впливу, які спрямовуються на представників органів державної влади, військового командування, особовий склад військ та цивільне населення.

Крім того, були використані і більш традиційні заходи, що мали посилити вплив зазначених каналів на населення (як російське, так і українське), зокрема – перешкоджання діяльності ЗМІ на Кримському півострові, спроби припинення функціонування мережі Інтернет. Також використовувались механізми блокування веб-ресурсів, що активно спростовували (могли спростовувати) неправдиві повідомлення. Зокрема, на виконання вимог Роскомнагляду в соцмережі “В контакте” було заблоковано сторінки “Правого сектору” (начебто за розміщення заклику до Доку Умарова розпочати терористичну активність у Росії та “Євромайдану”. [8,10]

Слід зазначити, що воєнно-політичне керівництво РФ приділяє важливу увагу підготовці апарату ПсО як одного з вагомих елементів забезпечення будь-яких видів операцій. При цьому значна увага надається вдосконаленню концепцій застосування цих сил, їхньої структури, матеріально-технічної бази, а також рівня підготовки фахівців. ПсО віднесли до одного з найважливіших видів оперативного забезпечення і їх підготовка розглядається як комплекс заходів, що включає: планування операції; організаторську роботу; підготовку органів управління та суб’єктів ПсО до виконання завдань; підготовку каналів, джерел здійснення психологічного впливу, районів і місць проведення заходів в її інтересах. Загальне керівництво й контроль над організацією ПсО здійснює начальник штабу через начальника розвідки [9].

Безпосереднім організатором виконання заходів ПсО є начальник відділу (відділення, групи) ПсО. Він відповідає за стан бойової й мобілізаційної готовності підлеглих частин і підрозділів психологічних операцій і управління ними. Особливістю моделі органів ПсО, є те, що її підрозділ є штатним і практично незмінним спеціальним апаратом штабів всіх рівнів.

Управління силами й засобами психологічної боротьби, здійснюється з пункту управління розвідкою, створюваних у загальній системі пунктів управління військами, на якому розміщається основний склад відділу (відділення, групи) ПсО.

На відділ ПсО покладають: вивчення, оцінка соціально-психологічної обстановки, показників психологічного стану військ конфронтуючого угруповання супротивника й місцевого населення в районі бойових дій; вироблення пропозицій командуючому, начальнику штабу, з питань психологічної боротьби; розробка плану психологічної боротьби, своєчасна підготовка й

доведення розпоряджень (бойових розпоряджень); розробка основних матеріалів інформаційно-психологічного впливу; узагальнення й доведення до військ досвіду ведення психологічної боротьби; контроль виконання поставлених завдань.

До складу частин та підрозділів, які займаються ПсО на Сході України увійшли:

загін ПсО – здійснює основну керівну роль в інформаційно-психологічних заходах на території України. Його завданнями є збір, обробка і аналіз інформації про поточний морально-психологічний стан населення України і військових підрозділів (зона інтересів загону ПсО поширюється на усю територію України), керівництво підрозділами ПсО, що виконують спеціальні завдання з інформаційного впливу, розробка і здійснення інформаційно-психологічних операцій на території України. Дислокується біля м. Ростов-на-Дону спільно з пунктом управління розвідцентру Головного розвідувального управління (ГРУ) ГШ збройних сил РФ;

оперативні групи ПсО (4 групи) – мобільні підрозділи у складі 2-4 осіб, які на території окупованого Донбасу виконують завдання з усної пропаганди, поширення пропагандистської літератури та іншої необхідної інформації, створення пропагандистських груп в населених пунктах, що складаються з місцевих активістів, та організації і координації їхніх дій, сприяння роботі російських журналістів, збору інформації і визначення найбільш гострих проблем у населення для використання цього як інформаційного приводу, моніторингу поточного морально-психологічного стану місцевого населення;

групи спеціальних журналістів (8-10 окремих груп) – працюють безпосередньо на російській інформаційні канали. До їхнього складу входять 3-4 особи – журналіст, оператор, водій, може бути охоронець;

агенти диверсійної психологічної роботи в інших областях України – фахівці від ГРУ або ФСБ, які виконують завдання зі створення диверсійно-пропагандистських груп серед місцевого авторитетного населення, навчання місцевих груп проведенню підривних пропагандистських акцій, забезпечення груп необхідними матеріально-технічними засобами, безпосереднього проведенню мітингів, акцій протесту і поширення пропагандистських матеріалів.

Загін ПсО підпорядкований начальнику розвідки сил підтримки українських сепаратистів. На нього покладена роль командного центру інформаційно-психологічних операцій. Сам же загін ПсО не має постійної структури. Існуюча структура доповнюється відповідно до покладених завдань. У загоні ПсО, як правило, функціонують такі штатні елементи:

штаб – організує виконання завдань з ефективного застосування підрозділів загону;

відділ поширення друкарської та іншої

пропагандистської продукції – поширює пропагандистські матеріали серед визначеної аудиторії;

відділ усної пропаганди – використовує звукопідсилюючу апаратуру (звукомовні станції), проводить індивідуальні бесіди з місцевим населенням, працюють з полоненими та ін.;

відділ пропаганди по радіо- і телевізійним каналам – забезпечує радіо- і телевізійне мовлення з використанням апаратних ресурсів на захопленій території або пересувних станцій;

відділ по роботі в Інтернет-просторі – приданий підрозділ, який виконує завдання з розвідки, блокування або зміни інформації в мережах, несанкціонованого входження в пристрої, пов'язані з Інтернетом;

редакція та друкарня – складають макети друкарських продуктів пропаганди та друкують їх. [9].

На початку 2014 року в армії РФ були створені кібер-війська, завданням яких є захист національних комп'ютерних мереж, що обслуговують оборонні потреби, а також проведення атак на мережі потенційного противника. Ця нова категорія оборонного відомства торкається сфери інформаційної війни в Інтернет-просторі в оперативних і стратегічних масштабах. За наявною інформацією, військові кібер-фахівці збройних сил РФ залучаються до виконання завдань інформаційно-психологічних операцій не лише по окупованому Донбасу, але й території всієї України.

Окрім цього, є дані, що фахівці інших підрозділів ПсО збройних сил РФ, що дислокуються за тисячі кілометрів від Донбасу, віддалено працюють в мережі Інтернет з контентного наповнення сайтів терористів ("Новороссія", "Сварог", "Штаб російської армії" та ін.), а також по троллінгу в соціальних мережах та блогах. Починаючи з вересня 2014 року до такої роботи стали залучати курсантів ВВНЗ.

Підрозділи збройних сил РФ, які входять до складу військ інформаційних операцій:

управління інформаційного протиборства головного оперативного управління Генерального штабу збройних сил РФ;

центр закордонної військової інформації й комунікації збройних сил РФ;

група закордонної військової інформації й комунікації ЧФ;

відділи й центри інформаційного протиборства військових округів, а також армій які входять до складу округів;

відділення інформаційного протиборства оперативних відділів армій і флотів і підлегли їм оперативні центри інформаційного протиборства;

окремі загони психологічних операцій;

загони психологічних операцій окремих розвідувальних бригад;

Рис 2. Орієнтовна структура підрозділів, яка здійснює заходи ПсО на Сході України.

Основними зразками озброєння загонів ПсО є: технічні засоби розсилання текстових повідомлень – комплекс радіоелектронної боротьби РБ-341В “Леер-3” із БПЛА “Орлан-10”;

технічні засоби організації телевізійного й радіомовлення – пересувний телемовний комплекс із віртуальною студією (МНИТИ), комплекс технічних засобів інформаційного забезпечення (МНИТИ);

технічні засоби для організації радіомовлення в мережах радіозв'язку супротивника – технічні засоби підрозділів зв'язку й РЕБ збройних сил РФ;

звукомовні станції – ЗС-82 “Декоратор”, ЗС-88 “Дільник”, ЗС-96.03, МЗС-83 “Грім”;

засоби виготовлення агітаційної друкованої продукції – похідні автотипографії БПК-63МКЛ, рухомий автоматизований видавничо-поліграфічний комплекс АТОФ-97, рухомі автоматизовані видавничо-поліграфічні комплекси “Журналіст”, пересувні цифрові друкарні ПЦД-07;

В інтересах поширення агітаційної друкованої продукції використовуються засоби доставки, які знаходяться на озброєнні загонів – 82-мм агітаційні мінометні міни А-832(А), 122-мм постріли ЗВА2 (ЗВА2Д) і ЗВА4 (ЗВА4Д) з агітаційним снарядом ЗА1 (ЗА1Д), 122-мм реактивні агітаційні снаряди 9М28Д, вертольоти, літаки, БПЛА “Орлан-10”.

Висновки і перспективи подальших досліджень

Проведений аналіз ПсО на різних етапах їхнього становлення, оцінка можливостей, функцій та завдань органів управління ПсО в

збройних силах РФ дозволять відповідним органам ЗС України завчасно розробляти заходи протидії і формувати відповідні структури у власних військових формуваннях, підвищувати їх можливості в умовах гібридної війни. Необхідно враховувати те, що заходи ПсВ розповсюджуються всіма доступними інформаційними каналами не лише на території АР Крим та окупованих частин Донецької та Луганської областей, а й на всю територію України.

Плануючи заходи щодо захисту населення та особового складу ЗС України, треба зважати на постійні зміни в структурі підрозділів ПсО, які відбуваються з метою виконання певних завдань та оперативно реагують на зміни обстановки.

З метою формування нормативної бази та розвитку можливостей Сил спеціальних операцій ЗС України доцільно прискорити відпрацювання проекту Настанови з психологічних операцій ЗС України та розробити методичні рекомендації військовим частинам інформаційно-психологічних операцій щодо підготовки та проведення заходів ПсО.

Закономірна постановка питання про розвиток промислового виробництва та забезпечення ЗС України необхідними технічними засобами. Захист населення та військ (сил) нашої держави від негативного інформаційно-психологічного впливу може здійснюватися лише цілеспрямованим використанням всіх наявних сил і можливостей держави. Скоординована система морально-психологічного забезпечення сил оборони

дозволить більш ефективно впливати на психіку окремого воїна і морально-психологічний стан військових колективів частин, підрозділів в цілому.

Потребують подальшого дослідження питання вивчення сучасного стану сил психологічних операцій армій передових країн НАТО та врахування його в ході проведення реформ у ЗС України.

Література

1. Военная доктрина Украины: затв. Указом Президента Украины від 24 вересня 2015 року № 555/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> (дата звернення: 18.11.2019). 2. Нарис теорії і практики інформаційно-психологічних операцій: навч. посіб. / Дзюба М.Т., та ін.; за ред. В.В. Балабіна. Київ: ВПІ НТУУ “КПІ”, 2006. 471 с. 3. Військові новини. веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/war> (Дата звернення 11.11.2019). 4. Концепція стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України: затв. наказом Міністерства оборони України від 22.11.2017 № 612. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0612322-17>. (Дата звернення 11.11.2019) 5. **Алещенко В.І.** Феноменологія “гібридної війни” та її особливості у виконанні Російської Федерації: інформаційно-психологічний аспект. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки.* 2016. Вип. 1. С. 6-11. 6. Щодо інформаційно-

психологічної складової агресії Російської Федерації проти України (за результатами подій 1-2 березня 2014 року). URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1476/>. (Дата звернення 11.11.2019) 7. **Ліпкан В.А.** Сучасний зміст інформаційних операцій проти України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин.* Випуск 102. Ч. I. 2011, С.34-43 8. **Гусаров В.** Силы информационных операций России: каким должен быть ответ Украины? URL: <http://sprotyv.info/ru/news/5931-sily-informacionnyhoperaciy-rossii-kakim-dolzen-byt-otvet-ukrainu>. (Дата звернення 11.11.2019) 9. **Певцов Г.В.** Аналіз структури, функцій та завдань органів управління інформаційно-психологічної боротьби в збройних силах провідних країн світу. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України.* №3(20). 2015. С. 37-46. 10. **Сафін О.Д.** Індоктринація як інструмент гібридної війни Росії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки.* №2(37). 2017. С. 24-27.

ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННЫХ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ОПЕРАЦИЙ В УСЛОВИЯХ ГИБРИДНОЙ ВОЙНЫ

Виктор Иванович Алещенко (доктор психологических наук, профессор)

Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховского, Киев, Украина

Актуальность исследования определяется продолжением боевых действий в отдельных районах Донецкой и Луганской областей, мощной информационной кампанией направленной на личный состав Вооруженных Сил Украины, население неподконтрольных Украине территорий, а также на граждан других государств.

Методом анализа научных работ и публикаций исследуются психологические операции, как составляющая стратегических коммуникаций, определяются особенности проведения психологических операций во время аннексии Автономной Республики Крым и оккупации части Донецкой и Луганской областей, приводится ориентировочный состав подразделений, вовлеченных в информационно-психологические операции на Востоке Украины. Отмечается, что в зависимости от масштабов проведения и конкретных целей психологические операции ведутся на стратегическом, оперативном и тактическом уровнях. Выяснено, что психологические операции являются неотъемлемой частью политики в условиях гибридной войны и координируются на государственном уровне.

Структура подразделений психологических операций противника характеризуется тем, что в основном они являются штатным и практически неизменным специальным аппаратом штабов с конкретными задачами, которые реализуются через полный спектр каналов коммуникаций. Также акцентировано внимание на том, что подразделения психологических операций имеют переменную структуру в зависимости от возложенных на них задач и обстановки, в которой придется выполнять поставленные задачи. Предложены рекомендации для повышения эффективности противодействия информационно-психологическому воздействию.

Ключевые слова: стратегические коммуникации, информационно-психологическое воздействие, информационная операция, психологическая операция, силы и средства психологических операций.

PECULIARITIES OF MODERN PSYCHOLOGICAL OPERATIONS IN THE CONDITIONS OF THE HYBRID WAR

Viktor Aleshchenko (Doctor of Psychological Sciences, Professor)

National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovsky, Kyiv, Ukraine

The relevance of the study is determined by the continuation of hostilities in some areas of Donetsk and Lugansk regions, a powerful information campaign aimed at personnel of the Armed Forces of Ukraine, the population of territories not controlled by Ukraine, as well as citizens of other countries.

The method of analysis of scientific works and publications investigates psychological operations as a component of strategic communications, determines the peculiarities of psychological operations during annexation of the Autonomous Republic of Crimea and occupation of part of Donetsk and Lugansk regions, gives the indicative composition of the units involved in information-psychological operations of Ukraine. It is emphasized that psychological operations are conducted at strategic, operational and tactical levels, depending on the scope and specific objectives. Psychological operations have been found to be an integral part of hybrid warfare policy and are coordinated at the state level.

The structure of units of psychological operations of the enemy is characterized by the fact that they are basically a full-time and practically unchanged special apparatus of staffs with specific tasks that are implemented through a full range of communication channels. Attention is also drawn to the fact that the units of psychological operations have a variable structure depending on the tasks assigned to them and the environment in which they will have to perform their tasks. Suggestions are made to improve the effectiveness of counteracting information and psychological impact.

Key words: *strategic communications, information-psychological influence, information operation, psychological operation, forces and means of psychological operations.*

References

1. Voienna doktryna Ukrainy: zatv. Ukazom Prezidenta Ukrainy vid 24 veresnia 2015 roku № 555/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> (data zvernennia: 18.11.2019).
2. Narys teorii i praktyky informatsiino-psykholohichnykh operatsii: navch. posib. / Dziuba M.T., ta in.; za red. V.V. Balabina. Kyiv: VITI NTUU "KPI", 2006. 471 s.
3. Viiskovi novyny. veb-sait. URL: <https://www.unian.ua/war> (Data zvernennia 11.11.2019)
4. Kontsepsiia stratehichnykh komunikatsii Ministerstva oborony Ukrainy ta Zbroinykh Syl Ukrainy: zatv nakazom Ministerstva oborony Ukrainy vid 22.11.2017 № 612. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0612322-17>. (Data zvernennia 11.11.2019)
5. Aleshchenko V.I. Fenomenolohiia "hibrydnoi viiny" ta yii osoblyvosti u vykonanni Rosiiskoi Federatsii: informatsiino-psykholohichni aspekt. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Viiskovo-spetsialni nauky. 2016. Vyp. 1. S. 6-11.
6. Shchodo informatsiino-psykholohichnoi skladovoi ahresii Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy (za rezultatamy podii 1-2 bereznia 2014 roku). URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1476/>. (Data zvernennia 11.11.2019)
7. Lipkan V.A. Suchasnyi zmist informatsiinykh operatsii proty Ukrainy. Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn. Vypusk 102. Ch. I. 2011, S.34-43
8. Husarov V. Silyi informatsionnykh operatsiy Rossii: kakim dolzhen byt otvet Ukrainyi? URL: <http://sprotyv.info/ru/news/5931-silyi-informatsionnykh-operatsiy-rossii-kakim-dolzhen-byt-otvet-ukrainyi>. (Data zvernennia 11.11.2019)
9. Pietvsov H.V. Analiz struktury, funktsii ta zavdan orhaniv upravlinnia informatsiino-psykholohichnoi borotby v zbroinykh sylakh providnykh krain svitu. Nauka i tekhnika Povitrianykh Syl Zbroinykh Syl Ukrainy. №3(20). 2015. C. 37-46.
10. Safin O.D. Indoktrynatsiia yak instrument hibrydnoi viiny Rosii. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Viiskovo-spetsialni nauky. №2(37). 2017. S. 24-27.